
СЎЗ САНЪАТИ ЖУРНАЛИ
JOURNAL OF WORD ART
ЖУРНАЛ ИСКУССТВО СЛОВА

**АВТОКОММУНИКАЦИЯ АКЛАРИДА ЎЗ-ЎЗИНИ БАҲОЛАШ
КАТЕГОРИЯСИНИНГ ИФОДАЛАНИШИ**

Ядгарова Сайёра Абдумуниновна,

Ўзбекистон Республикаси Термиз давлат университети ўзбек тилшунослиги кафедраси ўқитувчиси.
e-mail: yadgarova0482@mail.ru

For citation: Yadgarova Sayyora. Expression of self-evaluation category in autocommunications. International Journal of Word Art. 2019, vol. 1, issue 5, pp. 34-39

<http://dx.doi.org/10.26739/2181-9297-2019-1-5>

Келиб тушган сана 6 февраль, 2019

Эълон қилинган сана 31 март, 2019

АННОТАЦИЯ

Инсон ижтимоийлашиш туфайли мулоқотга асосланган жамиятнинг аъзосига айланади. Нутқий мулоқот шахслар ўртасида ёки шахснинг ўз-ўзига нисбатан амалга оширилади. Ўзбек тилидаги тадқиқотларда кўпинча тил ва нутқнинг ўзаро алоқаси шахслараро мулоқот доирасида ўрганилади, шахснинг ўз-ўзи билан мулоқоти эса тилшунослик диққат назаридан четда қолади. Аммо сўзловчининг ўз-ўзини баҳолаш муносабати унинг ўз-ўзи билан мулоқот қилишида ёрқин тус олади. Эгоцентрик характердаги бундай нутқий актлар антропоцентрик назарияга биноан таҳлил қилинади. Шу сабабдан мақолада сўзловчининг ўз-ўзини номлаш ва баҳолаш ҳаракати прагматингвистик объект сифатида текширилади. Унда автокоммуникация актининг ўз-ўзини баҳолаш муносабатини юзага чиқариши ўзбекча матнлар мисолида таҳлил қилинади.

Таянч сўзлар: антропоцентризм, прагматингвистика, ўз-ўзини номлаш, ўз-ўзини баҳолаш, коммуникация, автокоммуникация, эгоцентризм, сўзловчи "мен"и, мен олмоши.

**ВЫРАЖЕНИЕ КАТЕГОРИИ САМООЦЕНКИ В АКТАХ
АВТОКОММУНИКАЦИИ**

Ядгарова Сайёра Абдумуниновна,

Преподавательница кафедры узбекского языкознания в Термезском государственном университете, Узбекистан

АННОТАЦИЯ

Человечество становится членом сообщества, основанного на социальной коммуникации. Речь - это общение между людьми или общение человека самим собой. В узбекских исследованиях взаимосвязь между языком и речью часто изучается в контексте межличностного общения, а общение с самим собой не всегда является предметом лингвистического внимания. Однако самооценка говорящего очевидна в его внутреннем диалоге. Такие речевые акты эгоцентрического характера анализируются в соответствии с антропоцентрической теорией. Поэтому в статье

автономинация и самооценка говорящего рассматривается как прагмалингвистический объект. В нем отношении самооценки автокоммуникационного акта проанализирован в случае узбекских текстов.

Ключевые слова: антропоцентризм, прагмалингвистика, автономинация, самооценка, коммуникация, автокоммуникация, эгоцентризм, "я" говорящего, местоимение "я".

EXPRESSION OF SELF-EVALUATION CATEGORY IN AUTOCOMMUNICATIONS

Yadgarova Sayyora Abdumuminovna,

Lecturer at the Department of Uzbek Linguistics at Termez State University, Uzbekistan

ANNOTATION

A human becomes a member of a community based on social communication. Speech is communication between people or communication of a person with oneself. In Uzbek-language studies of the subject, the relationship between language and speech is often studied in the context of interpersonal communication, and communication with oneself is not always the subject of linguistic attention. However, the speaker's sense of self is articulated by his/her internal dialogue. Such egocentric speech acts are analyzed in accordance with anthropocentric theory. Therefore, in the article auto-nomination and sense of self of the speaker are considered as a pragmalinguistic object. In it, the attitude of the auto-communicative act of self-assessment is analyzed in the case of Uzbek texts.

Keywords: Anthropocentrism, pragmalinguistics, auto-nomination, self-esteem, communication, auto-communication, egocentrism, the "I" of the speaker, the pronoun "I".

Прагматик тилшуносликнинг асосий хусусияти тил бирликлари ва ундан фойдаланувчи шахс "мен"нинг вазиятга боғлиқ тарзда юзага чиқишида намоён бўлади. Прагмалингвистик тадқиқотлар XXI аср ўзбек тилшунослигида шаклланиб бораётган антропоцентрик парадигмага мансубдир. Антропоцентрик тилшунослик тил бирликларини тадқиқ этишда инсон омилини ҳисобга олади. Н.Маҳмудов бу борада шундай фикр билдиради: "Антропоцентрик парадигма тадқиқотчи диққатининг билиш объектидан субъектига кўчишидир, яъни бунда инсон тилнинг ичида ва тил инсон таркибида ўрганилади".[7, 157] Демак, тилни тадқиқ этишда уни намоён этувчи шахс хусусиятлари муҳим ўрин тутadi.

Аслида тил ҳодисалари ҳар доим инсон омили билан боғлиқ тарзда текширилган, инсоннинг объектив оламга ва жамиятга, жамият аъзоларининг фаолияти ва фикр-мулоҳазаларига муносабат билдириши тилшуносликнинг тадқиқ объекти бўлиб келган. Аммо инсоннинг ички олами, унинг мулоқот мақсадига мувофиқ ҳаракатланиши, ўзининг коммуникатив стратегиясига эгаллиги, ижтимоийлашиш

жараёни нутқий фаолиятнинг қай тарзда кечишига боғлиқ бўлиши каби масалалар антропоцентризмнинг диққат марказида туради. Баъзи олимлар томонидан антропоцентризмнинг субъективлик жиҳатига эътиборга олинади. Бироқ бундай фикр тилга эмас, нутққа нисбатан қўлланилиши тўғридир. Чунки тил белгилар тизими сифатида нарсалар, тушунчалар олами билан боғланади, яъни унда принцип жиҳатдан шахсийлик мавжуд эмас. Нутқ эса доим шахсий (персонал) ва эгоцентрик хусусиятга эга. Тилдаги субъективлашиш нутқни яратади ва нутқий актнинг юзага чиқишига сабаб бўлади. Нутқий актнинг моҳияти ахборот ва унинг субъекти, нутқ яратувчиси билан муносабатида очилади.

Нутқий мулоқотда инсонни марказга қўйиш ифоданинг субъектив-модал мазмунини юзага чиқарувчи грамматик белгилар ёрдамида ифодаланади. "Тилда бу мазмунни бир қанча ифода воситаси ақс эттиради. Булар оҳанг, сўз тартиби, махсус конструкциялар, такрорлар, юкламалар, тақлид сўз ва киришлардир. Бироқ бу қаторда ушбу воситаларни боғловчи, аниқловчи, асосий, марказий восита саналувчи "мен" олмоши саналмаган. Тилда

бу олмош чиндан ҳам субъектив-модал мазмунга эга эмас, бироқ у нутқда ифоданинг семантик ва структур маркази ҳисобланади. Нутқ унинг яратувчисисиз мавжуд бўлмади, нутқ яратувчиси эса "мен" олмоши ёрдамида ўзини намоён этади. Ҳар қандай нутқ "мен"га асосланади". [9, 177]

Аммо "мен" туфайли нутқнинг персонал (шахсийлик) характери фақат I шахсни билдиради, деб тушуниш тўғри эмас. Фикр ҳар учала шахсда ифода этилиши мумкин. Модаллик тадқиқотчиси Г.Я.Солганик ўзгаларга айтилган фикрларда ҳам сўзловчининг субъектив муносабати акс этишини тўғри тушунтиради. Яъни нутқ субъектининг "мен"и ҳар қандай шароитда фақат унинг ўз қарашлари билан боғланади. Аммо сўзловчи "мен"ининг ифодаланиши ёки унинг ҳис-туйғулари, билиш имкониятлари заҳираси "мен"да акс этишини мулоқотда "мен" олмошининг қўлланилиши билан адаштиришмаслик керак. Биринчи ҳолатда ҳар қандай нутқий фаолиятнинг шахсийлик, субъективлик табиати назарда тутилса, иккинчи ҳолат нутқ эгасининг ўз позициясида туриб фикр ифодалашини билдиради.

Инсон ҳар доим ўзгалар билан суҳбатлашмайди. Унинг ўз-ўзи билан мулоқоти ҳам юз беради. Бундай мулоқот автокоммуникация (автомулоқот ёки сўзловчининг ўз-ўзи билан суҳбати) сифатида намоён бўлади.

Шуни таъкидлаш жоизки, автокоммуникациядаги барча суҳбатлар фақат нутқ субъектининг ўзига тегишли бўлади ва ўзи томонидан яратилади. Автокоммуникацияда "хаёлий" суҳбатдош ҳам иштирок этиши мумкин. Бунда кишининг тафаккурига синган ўзга ҳақидаги тушунчалар билан унинг ўз тушунчалари тўқнашади, натижада киши ўзга образ билан мулоқотга киришади. Шахс бу ҳолатда ҳам ўз "мен"и хусусиятларини акс эттиради. Бу ҳақда Н.Д.Арутюнова диалоглашган ички нутқнинг қуйидаги турларини фарқлаган: "1) ички адресатга, яъни реал шахсга йўналтирилган одатдаги нутқий фаолият; 2) шахсининг ўз-ўзини психологик икки суҳбатдошга бўлишига асосланган нутқий ақтарлар. Бундай нутқий

ақтарларга буйруқ, ваъда, келишув ва ўз-ўзини баҳолаш (кўпинча салбий маънода) ақтарлари киритилади; 3) олий мавжудотга ёки олий куч эгасига йўналтирилган илтимос, қасам, сифиниш, ёлвориниш мазмунидаги нутқий ақтарлар; 4) диалектик мулоҳаза намоён бўладиган диалогик савол-жавоб тузилишидаги ўз-ўзига гапириш"[1] ақтарлари. Англашилганидек, эгоцентрик ақтарлар адресантнинг ўз "мен"ига мувофиқ автокоммуникатив нутқ майдонининг ҳам маҳсулидир.

Мулоқот объектнинг муҳим, аҳамиятли томонини ифода этувчи баҳолаш ҳаракатида ўз "мен"и орқали баҳоловчи шахсининг назарда тутган объекти баъзан унинг ўзи бўлиши мумкин. Бундай ўринда баҳо категорияси ўз-ўзини баҳолаш категориясига, аниқроғи, лингвистик баҳонинг "субкатегориясига"[2] айланади.

Сўзловчи ўз-ўзини баҳолаш ҳаракатини амалга оширишда шахслараро мулоқотдан ва автокоммуникациядан фойдалана олади. Рус олимаси Е.Кольцова автокоммуникация ақтарини диалог ёки полилог шаклидаги (шахслараро) мулоқот жараёнларига нисбатан кам учрайдиган "мен - мен" каналидаги мураккаб ҳодиса сифатида тушунтиради. Унингча, "бундай мулоқот шакли ўзгалар аралашувисиз амалга ошганлиги туфайли ўз-ўзини баҳолашнинг бирмунча ҳақиқий кўринишини юзага чиқаради" [4, 232]. "Ўз-ўзини баҳолаш мазмунидаги ифодалар фақат шахслараро коммуникацияда эмас, балки автокоммуникацияда, яъни ифода адресанти ва адресати мувофиқлашувида ҳам учрайди. Автокоммуникация ақтарлари шахсият типини аниқлашга, ривожланиш динамикасини кузатишга, коммуникант кайфиятини, хатти-ҳаракати ва ахлоқи мотивларини чуқурроқ англашга имкон беради." [4, 228] деб таъкидлайди у. Демак, нутқий фаолият юритувчи шахс ички олами ўз-ўзини баҳолаш муносабати билан янада ёрқинроқ тус олади.

"Автокоммуникация" атамаси Ю.М.Лотман томонидан коммуникатив модел тури сифатида фанга киритилган. У автокоммуникация феномени таркибига ички нутқ (ички монолог ёки ички диалог)ни, ашёвий характердаги шахсий

кундалик матнларини, автобиографияни, ўз шахсий матнини ўқиш кабиларни киритади [5]. Олим назарда тутган ички нутқ ва шахсий кундалик матнлар турли эмоционал-руҳий ҳолатлар, шахснинг феъл-атвори, ёши, жинси, ижтимоий мақоми каби омиллар асосида шаклланади. Автобиографик матнлар эса кўпинча объектив ахборот, шунингдек, объектив баҳо бериш хусусиятига эга бўлади. Уларда субъектив баҳо мазмунининг иштироки камдан кам ҳолатларда юз беради.

Автокоммуникатив нутқ намунаси мемуар асарлар нутқига ҳам хосдир. "Мемуар жанрдаги асарлар таҳлили бу турдаги матнларда қадриятнинг юқори даражасини намоён этади ва бутунича унинг антропоцентрик табиатига мос келади. Замонавий мемуар прозалар учун энг актуал баҳо тури ўз-ўзини баҳолашдир" [8, 71], деб таъкидлайди Т.В.Романова.

Мулоқотда ахборот қайта шаклланади ва янги мазмун касб этади. Субъект ўзи ҳақидаги ахборотни ўзи ҳақидаги баҳога айлантиради. Натижада автокоммуникация адресати (иккинчи "мен") "ўз ички моҳиятини қайта тиклайди" [6, 172], бошқача айтганда, билишнинг ўзгача даражасига (ўта юқори дейиш мумкин) кўтарилади. Бу автокоммуникация асосида ўз-ўзини баҳолашнинг ўта муҳим аҳамият касб этишини билдиради.

Сўзловчи автокоммуникатив нутқда ўз баҳосининг объектив қирраларини очиқ тан олади. Шахслараро коммуникацияда бу субъектив омилларга боғлиқ тарзда намоён бўлади.

Автокоммуникацияда энг аввало сўзловчининг ўзини номлаши кузатилади. Ушбу ном ички нутқ вазияти бўйича турли шаклда юзага чиқади. Бу ҳақда "ўз-ўзини номлаш актларини ўрганиш сўзловчи индивиднинг умумий характеристикаси тизимини аниқлаш имконини беради" [4, 231], - дейди Е.Кольцова. Албатта, бундай қараш ўз-ўзини номлаш актларининг ўз-ўзини баҳолаш муносабатида вужудга келишини тасдиқлайди.

Сўзловчининг ички нутқи унинг манфаатларига, эҳтиёжларига, обрў эътиборига, жамиятда тутган ўрнига таъсир кўрсатади. Шу тўғрисида автокоммуникатив

нутқ ўз-ўзини баҳолаш муносабати каби объектив/субъектив, ҳақиқат/ёлгон, юқори/паст, ижобий/салбий ёки бетараф мазмунда бўлиши мумкин. Мисолларда бу қуйидагича кўринади:

1. Мен энгдим, Доро қўшинини бир ўзим энгдим!- деди у қичқариб. (М.Осим) 2. Мен эл-юрт учун ўлимнинг ширин шарбатини ичмоққа қарор қилдим. (М.Осим) 3. Мен бу муаммони тезроқ ҳал қилишим керак. (А.Абдуллаев)

Мазкур жумлалар бадиий матн субъектининг автокоммуникатив нутқи сифатида намоён бўлади. Бундай нутқ кўринишлари, асосан, кишилик олмоши "мен"нинг иштирокида юз беради. "Мен" олмоши номинатив функцияни, яъни сўзловчининг ўз-ўзини номлашини юзага чиқаради. Сўзловчи "мен"идаги бу олмош баҳо муносабати шаклланишига ва унинг турли даражалари акс этишига хизмат қилади.

Сўзловчи ўзи ҳақидаги нутқда кўпинча "мен" олмошини қўллайди, яъни ўзини шундай номлайди. Мазкур олмош шахс нутқининг эгоцентрик нуқтаси ҳисобланади. Эгоцентризм "Ўзбек тилининг изоҳли лугати"да "[лот. ego - мен + centrum - марказ, ўрта(лик)] манманлик ва худбинлик (эгоизм)нинг учига чиққан шакли: шахснинг фақат ўз қизиқиш доирасигагина боғланиб қолиши, бошқаларнинг фикри билан ҳисоблашмай, фақат ўз фикрлари ва шахсиятини юқори қўйишидан иборат хислати"[10, 21] тарзида изоҳланади. Бу сўз муайян ижтимоий мафкура ёки муайян шахс дунёқараши билан боғлиқ тарзда шу мазмунга эга бўлиши мумкин. Аммо нутқнинг эгоцентрик табиати мулоқот иштирокчиларининг шахсини ёки нутқий актларнинг шахсийлигини, автокоммуникатив хусусиятини ифода этади. Л.А.Киселёва тадқиқотида [3] ҳам эгоцентризм термини сўзловчи шахсига ишора қилиш тарзида изоҳланади.

Умуман, ўзбек тилидаги автокоммуникатив нутқда "мен" олмошидан ташқари сўзловчининг ўз-ўзини атовчи турли номинатив бирликлар иштирок этади. Улар, асосан, отлар ва олмошлар ҳисобланади. 1. "Бўлди, Нодир, бошқа ичма", - дейман ўзимга ўзим (Н.Исмоилов)

2. Агар ор этса Лайли ҳақдидир Қайсининг жунунидин, Не бахт, Раъно, харидоринг талаб аҳлининг "Мирзо"си. (Абдулла Қодирий).

Баъзан субъектнинг автокоммуникатив нутқида "сен", "у", "ким", "ўз" олмошлари ҳам иштирок этиши мумкин: 1. Сен тамоман бошқача тушунган бир масала, сенинг ҳаракатинг ва истагинг аксича натижаланиб турса, руҳан эзиласан, виждонан азобланасан. (Абдулла Қодирий). 2. У (Ҳошимжон) албатта келади, қаҳрамонликлар кўрсатиб қайтади. (Х.Тўхтабоев). 3. Ўзим кимман-у, тагин осмондан келаман? (Н.Исмоилов). 4. Топганимга зор эмасмиш. Топмасам, "Нексия"ни ким олади? Ким Нозиманинг ёнига талтайиб машинада боради? Ким қишлоқларнинг оғзини очиб қўяди? (Н.Исмоилов).

Мисоллардан маълум бўладики, ушбу олмошлар айрим эмоционал вазиятларда, руҳий зарба ва тушқунлик ҳолатларида субъектнинг номи бўлиб кела олади.

Автокоммуникацияда ўз-ўзини баҳолашнинг субъективлик белгилари акс этса, ўз-ўзини номлашнинг объективлик жиҳатларини кўриш мумкин. Яъни "Ўз-ўзини баҳолаш акти учун шахс ижтимоий мақомига яширинлик, экспрессивлик, белгиланганлик жиҳатларини ифодаловчи билвосита номинация хосдир. Бунда номловчининг ўзини қандай аташи эмас, балки унинг тавсифланиши муҳим ҳисобланади" [4, 232].

Вой, ўлмасам! Яна ўша шум хаёлга боряпманми? Кимсаним, жон болам,

кечир, гуноҳкор онангни! Биламан, Худо кўрсатмасин, шаҳид кетган бўлсанг, арвоҳинг чирқиллайди. Тирик бўлсанг, эртага келиб ёқамдан оласан. "Нима қилиб қўйдинг, шум кампир, сенам онамисан, имонсиз", дейсан! Нима десанг ҳаққинг бор. Қайси она ўз юрагини сугуриб тупроққа ташлайди? Қайси она ўз боласига ўзи хиёнат қилади? (Ў.Ҳошимов).

Ушбу ҳолатда, кўриниб турганидек, онанинг ўғлига мурожаати автокоммуникатив нутқ сифатида юзага чиқмоқда. Бедарак кетган ўғилнинг онага бераётган баҳоси имплицит тарзда онанинг ўзигагина тегишлидир.

Ўзбек тилида мулоқотнинг ушбу шакли тадқиқ этилмаган. Бироқ бу ҳодисага кундалик мулоқотда, бадий матнда тез-тез дуч келиш мумкин. У муайян ифода усулларига, контекстуал мазмунга, модаллик билан боғлиқ хусусиятларга эга. Шахснинг автокоммуникатив нутқи алоҳида тадқиқот объекти бўлиши мумкин.

Шахс нутқи қайси шаклда бўлмасин, ҳар қандай мулоқот momentiда баҳо муносабатининг мавжуд бўлишини инкор этиб бўлмайди. Баҳо муносабати жуда кенг тушунча бўлиб, ифоданинг ҳам дескриптив, ҳам прагматик маъноларида воқеланади. У тилда мавжуд ахборотни нутққа чиқариш туфайли шаклланади. Нутқий актларнинг субъективлиги ва вазиятлиги баҳонинг юз бериш частотасини тезлаштиради. Ўз-ўзини баҳолаш категорияси мутлақ субъектив ҳодиса сифатида ўзбек дискурси прагматик аспектнинг объекти ҳисобланади.

АДАБИЁТЛАР:

1. Арутюнова Н.Д. Фактор адресата // Известия АН СССР. Серия литературы и языка. Т.40. №4. 1981. (Arutyunova N.D. Addressee's factor// Izvestiya AN SSSR. A series of literature and language. Т.40. №4. 1981.)
2. Баландина Т.Н. Категория самооценки и ее соотносительность с категорией рефлексивности: На материале английского языка. Автореф...дисс.канд.филол.наук. Санкт-Петербург. 2003. <http://www.dissercat.com/content/kategoriya-samoostenki-i-ee-sootnesennost-s-kategoriei-refleksivnosti-na-materiale-angliisko#ixzz5C6T8JGgJ>. (Balandina T.N. The category of self-esteem and its correlation with the category of reflexivity: On the material of the English language. Abstract of diss. Sankt-Peterburg. 2003. <http://www.dissercat.com/content/kategoriya-samoostenki-i-ee-sootnesennost-s-kategoriei-refleksivnosti-na-materiale-angliisko#ixzz5C6T8JGgJ>)
3. Киселёва Л.А. Вопросы теории речевого воздействия. Л., Изд. Ленинградского университета, 1978. (Kiseleva L.A. Questions theory of speech exposure. L., Ed. Leningrad University, 1978)

4. Кольцова Е. Номинации самооценки в акте автокоммуникации: гендерный аспект (на материале англоязычных художественных произведений) // Психолингвистика: [сб. науч. трудов ГВУЗ "Переяслав-Хмельницкий государственный педагогический университет имени Григория Сковороды"]. - Переяслав-Хмельницкий: ФЛП Лукашевич А.М., 2014. - Вып. 15. - 326 с. (Koltsova E. Nomination of self-assessment in the act of auto-communication: gender aspect (on the material of English-language works of art) // Psycholinguistics: [col. scientific works of State Higher Educational Institution "Pereyaslav-Khmel'nitsky State Pedagogical University named after Gregory Skovoroda"]. - Pereyaslav-Khmel'nitsky: FLP Lukashovich A.M., 2014. - Vol.15. - P. 326)
5. Лотман Ю.М. "О двух моделях коммуникации в системе культуры". Уфа. 1973. gtmarket.ru/concepts/7173. (Lotman Yu.M. "On two models of communication in the system of culture". Ufa. 1973. gtmarket.ru/concepts/7173.)
6. Лотман Ю.М. Автокоммуникация: "Я" и "Другой" как адресаты (О двух моделях коммуникации в системе культуры) // Лотман Ю.М. Семiosфера. - С.-Петербург: Искусство - СПб, 2000. (Lotman Yu.M. Autocommunication: "I" and "Other" as addressees (On two models of communication in the system of culture) // Lotman Yu.M. Semii sphere. - St. Petersburg: Art - SPB, 2000.)
7. Махмудов Н. Ўзбек тилшунослигининг бугунги муаммолари // Профессор Карим Назаров хотирасига бағишланган "Ўзбек тилшунослиги: тараққиёти ва истиқболлари" мавзусидаги Республика илмий-назарий конференцияси. - Тошкент: Мумтоз сўз, 2016. (Makhmudov N. Actual problems of Uzbek linguistics // Republican scientific-theoretical conference "Uzbek linguistics: development and prospects", dedicated to the memory of Professor Karim Nazarov. - Tashkent: Words, 2016.)
8. Романова Т.В. Модальность. Оценка. Эмоциональность. Нижний Новгород. 2008. (Romanova T.V. Modality. Evaluation. Emotionality. Nizhny Novgorod. 2008.)
9. Солганик Г.Я. К проблеме модальности текста // Русский язык: функционирование грамматических категорий. Текст и контекст. М.: Наука. 1984. (Solganik G.Ya. To the problem of text modality // Russian: the functioning of grammatical categories. Text and context. M.: Science. 1984.)
10. ЎТИЛ. Тошкент: ЎзДЭ нашриёти, 5-жилд, 1996-1998. (Explained dictionary of the Uzbek language. Tashkent: Publishing House UzSE, Volume 5, 1996-1998.)